

Rumeli

RUMELİ İSLÂM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية | Rumeli Journal of Islamic Studies

ISSN : 2564 - 7903 • Yıl / Year : 2024 • İlkbahar / Spring • Sayı / Issue : 13

TRAKYA
ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ
İLAHİYAT FAKÜLTELERİ

RUMELİ

İslâm Araştırmaları Dergisi

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية / Journal of Islamic Studies

Yıl / Year: 2024 – İlkbahar / Spring – Sayı / Issue: 13

ISSN: 2564-7903

Dergimizin Tarandığı Veritabanı ve İndeksler:

RUMELİ İslâm Araştırmaları Dergisi | Journal of Islamic Studies

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية

ISSN: 2564-7903

Kapsam | Scope: Dinî Araştırmalar, İslam Araştırmaları, Balkan Araştırmaları / Religious Studies, Islamic Studies, Balkan Studies

Periyot | Period: Yılda 2 Sayı (30 Nisan & 31 Ekim) / Biannual (30 April & 31 October)

Yayın Dili | Language Publication: Türkçe & İngilizce & Arapça & Arnavutça & Boşnakça / Turkish & English & Arabic & Albanian & Bosnian

Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi Uluslararası bilimsel hakemli bir dergidir.
Rumeli Journal of Islamic Studies is a international peer-reviewed academic journal.

Yayıncı / Publisher

Trakya Üniversitesi Matbaası
Edirne Teknik Bilimler MYO Sarayıçı Yerleşkesi Edirne, TÜRKİYE

Amblem ve Kapak Tasarımı | Emblem and Cover Design

Dr. Ömer Kasım Kahya

Grafik Tasarım ve Mizanpaj | Graphic Design and Layout

Arş. Gör. Muhammet Küçükbaltaçoğlu

Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi, Creative Commons Atıf 4.0 International License (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Rumeli Journal of Islamic Studies is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC). Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan yazıların tüm içerik sorumluluğu yazarlarına aittir.

All the responsibility for the content of the papers published in Rumeli Journal of Islamic Studies belongs to the authors.

İletişim | Communication

Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Balkan Yerleşkesi 22030 Edirne- TÜRKİYE

Tel: 0 284 235 68 99 Fax: 0 284 235 08 87

rumelislam@trakya.edu.tr

https://dergipark.org.tr/rumeli

https://rumeli.trakya.edu.tr/.

RUMELİ
İslâm Araştırmaları Dergisi
Journal of Islamic Studies
مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية

ISSN: 2564-7903

SAHİBİ | OWNER

Trakya Üniversiteler Birliği İlahiyat Fakülteleri Adına

Prof. Dr. Ali Öztürk

Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

EDİTÖR | EDITOR IN CHIEF

Dr. Mustafa Barış

mustafabaris@trakya.edu.tr / Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YARDIMCI EDİTÖRLER | CO-EDITORS

Dr. Halil İbrahim Kaygısız

hibrahimkaygisiz@trakya.edu.tr / Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Dr. Zehra Gözütok Tamdoğan

ztamdogan@nku.edu.tr / Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Dr. Sıddık Ağçoban

s.agcoban@klu.edu.tr / Kırklareli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ | RESPONSIBLE MANAGER

Dr. Nurullah Koltas

nurullahkoltas@trakya.edu.tr / Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

REDAKSİYON / REDACTION

Dr. Uğur Boran

ugurboran@trakya.edu.tr / Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Dr. Sıddık Ağçoban

s.agcoban@klu.edu.tr / Kırklareli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Dr. Zehra Gözütok Tamdoğan

ztamdogan@klu.edu.tr / Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Basım Tarihi / Printing Date

Nisan / April - 2024

<https://rumeli.trakya.edu.tr/> / <https://dergipark.org.tr/rumeli>

rumelislam@trakya.edu.tr

rumeliislam@rumeliislam

Araştırma Makaleleri / Articles

AYASOFYA’NIN SON DERSİÂMLARINDAN ALİ TEVFİK ÇELEPÖVEN’İN HAYATI, ESERLERİ VE ŞAHSİ EVRAKI*

Geliş Tarihi : 2 Şubat 2024
Kabul Tarihi : 21 Mart 2024

Nihal ÇAĞMAN TÜRKMEN**

Özet

Ali Tevfik Çelepöven 1874’de Hacıoğlu Pazarcığı’nda (Bulgaristan) doğmuştur. İlk tahsilini memleketinde tamamlayan Çelepöven 1888 senesinde eğitim için İstanbul’a gelmiş ve 1897 senesinde Ayasofya Medresesi’nden icazetini almıştır. 1908’de Ayasofya Dersiâmlığına tayin edilen Ali Tevfik Çelepöven dersiâmlığı sırasında Medresetü’l-Kudât’a devam etmiş ve 1914 senesinde de buradan icazet almıştır. 1914 senesinde kadılık vazifesiyle Yenbuulbahr’e (Hicaz) gönderilmiş, 1916’da İngilizler’e esir oluncaya kadar bu görevde kalmıştır. 1916-1919 seneleri arasında Mısır’daki farklı esir kamplarında tutulmuştur. Memlekete döndüğünde tekrar bazı kadılık görevlerine tayin edilen Çelepöven, buna ilaveten Ayasofya Dersiâmlığı, İstiftâ Muharrirliği ve Sultanahmet ile Ayasofya Camilerinde vaizlik yapmıştır. Peygamber sevgisiyle şiirler yazmış olan Ali Tevfik Çelepöven dinî eğitim alanında da eserler vermiş ve 30 Ağustos 1938’de vefat etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ali Tevfik Çelepöven, Dersiâm, Manzum Kur’ân Tercümesi, Mevlid

LIFE, WORKS AND PERSONAL DOCUMENTS OF ALI TEVFİK ÇELEPÖVEN, ONE OF THE LAST DERSİÂM OF HAGIA SOFIA

Abstract

Ali Tevfik Çelepöven was born in 1874 in Hacıoğlu Pazarcığı/Bulgaria. He completed his primary and secondary education in his hometown. Çelepöven arrived in Istanbul in the year 1888 and obtained his letter of approbation from Hagia Sophia Madrasa in 1897. He served as the Dersiâm of the Hagia Sophia between 1908 and 1914. Also in this year, after receiving his letter of approbation from Medresetü’l-Kudât (School of Judges), he was sent to Yenbuulbahr/Hijaz as a judge. He remained in this position until he was captured by the British army in 1916. He was kept in different prison camps in Egypt between 1916 and 1919. When Çelepöven returned to his country, he was appointed to some positions as a judge. In addition, he held the following positions: The Dersiâm of Hagia Sophia, Istifta Writer, preacher in Sultanahmet and Hagia Sophia Mosques. Ali Tevfik Çelepöven, who wrote poems about the love of the Prophet, also wrote works in the field of religious education. He passed away on August 30, 1938.

Keywords: Ali Tevfik Çelepöven, Dersiâm, Poetic Translation of the Quran, Mevlid

* Bu makale hazırlanmakta olan *Ayasofya’nın Son Dersiâmlarından Ali Tevfik Çelepöven’in Hayatı ve Eserleri* adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğrencisi Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, nihalcagman@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0002-5226-9736 ,

DOI: 10.53336/rumeli.1430455 .

İntihal: Bu makale “iThenticate” intihal tarama programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Atıf / Citation: Çağman Türkmen, Nihal. “Ayasofya’nın Son Dersiâmlarından Ali Tevfik Çelepöven’in Hayatı, Eserleri Ve Şahsî Evrakı”. *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi* 13 (2024), 73-98. <https://doi.org/10.53336/rumeli.1430455> .

Copyright © CC BY-NC 4.0

Giriş

İslâm tarihinde camilerin ibadetle birlikte eğitimin de mekânı olması Hz. Peygamber'in Mescid-i Nebevî'yi inşası ile başlamıştır. Burada Hz. Peygamber'in tedrisinden geçen ashâb-ı suffe, İslâm'ın ilk eğitimcileri olarak farklı beldelere dağılmışlar ve İslâm'ı tebliğ etmişlerdir. Takip eden Hulefâ-yı Râşidîn, Emevîler, Abbasîler dönemlerinde de camiler bu konumunu muhafaza etmiş, bir eğitim kurumu olan medreselerin açılışından sonra dahi İslâm toplumunun ve eğitiminin merkezinde olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde de bu gelenek devam etmiştir. Özellikle büyük ve eski camiler, eğitimde medreseyi destekleyici-tamamlayıcı unsur olarak yer almıştır.¹ Medreselerdeki öğrenci fazlalığı dersleri camilere taşımış, özellikle dinî ilimleri herkesin öğrenmesi gerektiği düşüncesi, camilerdeki bu dersleri halkın istifadesine açmıştır. Bu kapsamda dersiâm kavramının halka açık ders anlamında ilk defa ne zaman kullanıldığı belli olmamakla birlikte 16. asır kaynaklarında bu kavrama rastlanıldığı bildirilmekte ve tabirin "umuma açık ders veren müderris" anlamını ise 17. asır itibarıyla kazandığı tahmin edilmektedir.²

19. asırda medrese derslerinin çoğunun camilerde yapılmaya başlanmasıyla dersiâmlığın önemi ve buna bağlı olarak da dersiâmların sayısı artmıştır. 20. asrın başlarından itibaren medreseler yeniden yapılandırılmış, dersiâmların görev alanı genişletilmiş, dersiâmlar müdürlük ve müfettişlik gibi sorumluluklar da yüklenmişlerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarında da dersiâmlık müessesesi devam etmiş, dersiâmlar özellikle taşra müftülüklerinde görevlendirilmişlerdir. Dersiâm unvanına sahip olanlar, unvanlarını kaydıhayat şartıyla kullanabilmişler, maaşlarını devlet bütçesinden, müftülükler kanalıyla "dersiâm cedveli"nden almışlardır.³

Medrese kültür ve eğitiminin halkın hizmetine verilmesinde bir aracı olan dersiâmların kim olduklarına dair salnâmelerde ve bazı defterlerde kayıtlar bulunmasına rağmen hayatlarını konu alan çalışmalar pek azdır. Bu alanda bir boşluğu doldurması arzu edilen bu makale ile bir dersiâmın ilmî donanımına ışık tutulacak, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile cumhuriyetin ilk yıllarını idrak etmiş olan Dersiâm Ali Tevfik Çelepöven'in hayatı ve eserleri tanıtılmaya çalışılacaktır.

Ayasofya'nın Son Dersiâmlarından Ali Tevfik Çelepöven

1. Hayatı

Hafız Abdülkerim Efendi ile Ferah Hanım'ın çocuğu olan Ali Tevfik Çelepöven 1289 Rûmî (1873-1874) senesinde bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan Hacıoğlu Pazarcığı Kasabası'nda doğmuştur.⁴ Ali Tevfik Efendi terceme-i hâlinde ailenin geçimini bezzazlıkla [manifaturacı] sağladığını ve kökeninin Kırım'ın Or Kasabası olduğunu belirtmiştir.⁵

¹ Murat Akgündüz, *Osmanlı Dersiâmları*, (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2010), 16.

² Mehmet İpşirli, "Dersiam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 9/185-86.

³ Mehmet İpşirli, "Dersiâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 9/185-86.

⁴ Ali Tevfik Çelepöven *Tâlîm-i Diyânet-i İslâmiye ve Eser-i Tevfik* adlı eserlerinin mukaddimesinde Varna'da doğmuş olduğunu belirtse de kendi el yazısıyla yazdığı sicill-i ahvâl varakalarında doğum yerini Hacıoğlu Pazarcığı olarak belirtmiş ve doğum yeri resmî kayıtlara bu şekilde geçmiştir. Dolayısıyla biz de doğum yeri için resmî kayıtlardaki bu veriyi esas aldık.

⁵ Ali Tevfik Çelepöven'in hayatına dair bütün bilgiler Diyanet İşleri Başkanlığı İnsan Kaynakları Sicil Arşivi'nden alınmıştır. Başka kaynaklardan edinilmiş bilgiler dipnotlarda belirtilecek ve hayatı

Ali Tevfik Efendi ilk eğitimini vatanı kabul ettiği Hacıoğlu Pazarcığı'nda almıştır. Bunu kaleme aldığı 4 Nisan 1910'a tesadüf eden 22 Mart 1326 Rûmî tarihli terceme-i hâl varakasında şu şekilde ifade eder:

*Mukaddimân-ı ulûmu kazâ-yı mezkûr sıbyan mektebinde ve ba'de rüşdiyesinde, tahsîli meşrût olan fînûnu itmâm etdikden sonra üç yüz beş târîhinde aliyyü'l-âlâ derecede şehâdetnâme ahzına muvaffak oldum.*⁶

İlk tahsilini memleketinde tamamlayan Ali Tevfik Efendi, medrese eğitimi için 1306 [1888] senesinde İstanbul'a gelmiştir. Ayasofya Medresesi'nde alet ilimleri tabir edilen dil ve edebiyat derslerini okumuş, âlî ilimler olarak isimlendirilen dinî ilimleri de yine Ayasofya'da dersiâm olan Meşihat Müsteşarı Abdülkadir Raşid Efendi'den⁷ tahsil etmiş ve 15 Cemaziyelahir 1315 [11 Kasım 1897] tarihinde icazet almıştır. 1309 [1893/1894] senesinde Bayezid Dersiâmı Ali Nakib Efendi'den *Kasîde-i Bür'e*, Nûr-ı Osmâniye Camii ferâiz⁸ müderrisi Ahmed Efendi'den ferâiz icazeti almıştır. 1320 Hicrî [1902/1903] senesinde açılan mezuniyet imtihanlarında başarılı olarak 11 Mayıs 1318 [24 Mayıs 1902] tarihli ders vekâleti ilm ü haberi gereğince müderrisliğe hak kazanmıştır.

Ali Tevfik Çelepöven'in memuriyet hayatı 4 Nisan 1321 [17 Nisan 1905]'de Ayasofya dersiâmı olarak atanmasıyla başlamıştır. Dersiâmlığı esnasında Medresetü'l-Kudât'a⁹ da devam eden Ali Tevfik Efendi 2 Eylül 1914 tarihinde buradan mezun olmuştur. İstanbul'a geldikten sonraki eğitimi ile ilgili bilgiler terceme-i hâl varakasında şu şekilde geçmektedir:

*... ulûm-ı aliyye ve âleti Ayasofyâ-i Kebîr Câmî-i Şerîfi dersiâmlarından müsteşâr-ı meşihat-ı ulyâ Abdülkâdir Râşid Efendi'den bi'l-itmâm 15 Cemâziyelâhir sene 315 [11 Kasım 1897] icâzetnâme ahz eylemiş ve bi'l-imtihân isbât-ı ehliyet etmesine mebnî ders vekâletinin 16 Safer Sene 326 [20 Mart 1908] târîhli tadrîs ruhsatnâmesini hâiz olup müdâvim bulunduğu Medresetü'l-Kudât'ı 11 Şaban Sene 332 [2 Eylül 1914] tarihli âlâ derece ile mezûniyet ruûsu almıştır.*¹⁰

Ali Tevfik Efendi 27 Ağustos 1324 [9 Eylül 1908] tarihinde Dobruca Müftülüğünden verilen izin ve 1501 kuruş müeccel 2501 kuruş muaccel mehir mukabilinde 28 Ağustos 1324

---

hakkında verilecek diğer bilgilerde DİB Sicil Arşivi için ekstra dipnot girilmeyecektir. Başkanlığın arşivi tasnif edilmediğinden evrakların bir numarası yoktur, dosyalar kişi adıyla tanımlanmaktadır.

⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, (19230460 numaralı) Ali Tevfik Çelepöven Sicil [Özlük] Dosyası.

⁷ Abdülkadir Raşid Efendi (1845-1912) İstanbul'da doğmuştur. Raşid Efendi, Anadolu Kazaskerliği derecesine kadar yükselmiş, uzun yıllar Ayasofya Medresesi'nde tadrîs ile uğraşmış ve verdiği eserlerden anlaşıldığı üzere ilim ile tasavvufu mezcetmiş bir âlimdi. Kendisini Kadîrî lakabıyla anmakta ve çeşitli vesilelerle Rifâî olduğuna işaret etmektedir. Daha geniş bilgi için bkz. Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 1/136.; Ali Benli, "Meşihat Müsteşarı Abdülkadir Raşid Efendi'nin *Vesîletü'r-Rahme fi-Tahmîsi Kasîdeti'l-Bür'e* Adlı Eseri" *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2013, cilt: XIV, sayı: 31, s. 129-161; Ebu'l-Ûlâ Mardin 1298-1311 tarihlerinde muhatap, 1312-1318 seneleri arasında mukarrir olarak huzur derslerine iştirak ettiğini yazmaktadır. Ebu'l-Ûlâ Mardin, *Huzur Dersleri II-III*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1966), 179-180.

⁸ Ferâiz: İslâm miras hukukunu inceleyen ilim dalı. Ali Bardakoğlu, "Ferâiz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/362-363.

⁹ Medresetü'l-Kudât: Osmanlı'da mahkemelere kadı yetiştirilmesi için kurulan Şeyhülislamlığa bağlı hukuk medresesi. Okulun mahiyeti ve tarihçesi hakkında daha geniş bilgi için bkz. Mehmet İpşirli, *Osmanlı İlimiyesi*, (İstanbul: Kronik Yayınları, 2021), 361-363.

¹⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, Ali Tevfik Çelepöven Sicil Dosyası.

[10 Eylül 1908] tarihinde Raşid kızı Nefise Hanım'la evlenmiştir. Ali Tevfik Efendi'nin bu evlilikten 3 çocuğu dünyaya gelmiştir. İlk çocuğu Fethiye, 7 Ramazan 1327 [22 Eylül 1909]'da ikinci çocuğu Ahmed Hamdi 29 Zilkade 1330 [9 Kasım 1912]'de İstanbul'da, üçüncü çocuğu Zeliha Zehra 9 Safer 1335 [5 Aralık 1916]'da esir olarak buldukları Kahire'de doğmuştur.

Ali Tevfik Çelepöven 25 Teşrinisani 1330 [8 Aralık 1914]'de Yenbuulbahr Kazası Kadılığı'na tayin edilmiş ve 13 Aralık 1914'de Yenbuulbahr Kadılığına başlamıştır. Kadılığa tayini ile birlikte dersiâmlık vazifesi sona ermiştir.

Yenbuulbahr'de kadılık vazifesi sırasında hac farizasını da ailesiyle birlikte yerine getiren Ali Tevfik Efendi bu tarihten itibaren “Hacı/el-Hâc” ünvanını da imzasında kullanmıştır. Bir müddet sonra Yenbuulbahr'in havasının sağlığına iyi gelmemesi sebebiyle 20 Nisan 1332 [3 Mayıs 1916] tarihli dilekçeyle başka bir yere tayinini isteyen Ali Tevfik Efendi 21 Haziran 1332 [4 Temmuz 1916]'da 1500 kuruş maaşla Busra/Eski şam Kadılığına atanmıştır. Ancak 1. Dünya Savaşının devam etmesi ve isyancıların yolları kapatması sebebiyle görev yerine ulaşamamış ve Hicaz Bölgesi'nin İngilizlerin eline geçmesiyle 25 Temmuz 1332 [7 Ağustos 1916] tarihinde ailesiyle birlikte esir edilmiştir.

Esaretten 4 Eylül 1335 [4 Eylül 1919]'da kurtulup bir İngiliz gemisiyle İstanbul'a gelen Ali Tevfik Efendi'ye 1 Nisan 1335 [1 Nisan 1919] tarihinden itibaren yarım maaş verilmiş ve şûrâ-yı Devletin 29 Teşrinisani 1335 [29 Kasım 1919] tarihli kararı ile Dersaadet'e gelişine kadar olan maaşının yarısı ödenmiştir. Ancak bu yarım maaş da 22 Ağustos 1336 [22 Ağustos 1920] tarihli kararname gereğince 1 Ağustos 1336 [1 Ağustos 1920]'dan itibaren görev mahallinin artık memleket sınırları dışında kalması yüzünden kesilmiştir. Esaretten kurtulup İstanbul'a ulaştığında yaşadığı zorluklardan ve çektiği meşakkatten ötürü dinlenme ihtiyacında olduğunu bildiren bir dilekçe vermiş ve 8 ay süreyle izin istemiştir.

2 Eylül 1336 [2 Eylül 1920]'de Beykoz Kadılığına tayin edilen Ali Tevfik Efendi selefının iade-i memuriyeti dolayısıyla vazifesinden azledilerek kendisine 14 Kanunusani 1336 [14 Ocak 1920]'den itibaren 375 kuruş mâzûliyet¹¹ maaşı tahsis edilmiştir.

Ali Tevfik Efendi 3 Mart 1337 [3 Mart 1921]'de Fetvahâne-i Âli İstiftâ Muharrirlięine¹² tayin olunmuştur.

şûrâ-yı Devlet kararıyla 7 Haziran 1338 [7 Haziran 1922] tarihinden itibaren 600 kuruştan ibaret dersiâmlık maaşı iadeten tahsis olunmuştur.

Ali Tevfik Efendi 1 Teşrinisani 1338 [1 Kasım 1922]'de saltanatın kaldırılmasıyla açıkta kalmış ve memuriyeti düşmüştür. 2 Teşrinisani 1338 [2 Kasım 1922] itibariyle uhdesinde yalnızca dersiâmlık kalmıştır. 6 Kanunusani 1339 [6 Ocak 1923]'de İnöz Kazası Kadılığına tayin edilmişse de gitmemiş ve müstafî sayılmıştır.

Ali Tevfik Çelepöven 14 Nisan 1925'de İstanbul Müftülüğünden yapılan görevlendirme yazısıyla “Buhari Dersleri” yapması için vazifelendirilmiştir. Bir süre Ayasofya

¹¹ Mâzûliyet maaşı: Tanzimat'tan sonra, işten çıkarılan veya memuriyeti lağvedildiği için açıkta kalan memurlara açıkta kaldıkları sürece devlet tarafından ödenen maaş. <https://www.lugatim.com/s/mazuliyet> Erişim tarihi: 31.01.2024

¹² İstiftâ muharrirleri fetvahâne'de vazifeli memurlardır. Fetva için müracaat eden kişilerin sorularını, isim ve semtini belirterek bir pusulaya yazar ve ilgili birime iletirlerdi. Talip Ayar, *Osmanlı Devleti'nde Fetvâ Eminliği*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), 91-92.

ve Sultanahmet camilerinde salı, cuma ve pazar günleri vaaz da vermiş olan Ali Tefvik Efendi'nin bu vazifeleri ne kadar süre devam ettirebildiği belli değildir.

Eserlerinden anladığımız kadarıyla 1924 yılı itibariyle ayak ağrılarında muzdarip olan Ali Tefvik Efendi, hastalığının zamanla ilerlemesi sebebiyle hayatının son zamanlarında yatağa bağımlı hâle gelmiştir. Resmî görevlerini ne zamana kadar yerine getirebildiği konusunda resmî kayıtlarda ve eserlerinde bir bilgiye rastlanmamıştır. *Öztürkçe Mevlid, Çelepövenlik Mesnevîleri, Kur'ân Tercümesi* gibi manzum eserlerinin çoğunu hastalığı sırasında kaleme almıştır.

Eğitim hayatına başladığı andan itibaren şiir ile meşgul olan Ali Tefvik Çelepöven hem eğitim alanında eserler vermiş hem de Arapça ve Türkçe şiirlerle peygamber sevgisini dile getirmiştir. *Kasîde-i Bür'e* teslis, tahmis ve şerhleri, Öztürkçe kaleme aldığı mevlid manzumesi, *Çelepövenlik Mesnevîleri* adını verdiği na'tları ve münâcâtları peygambere olan düşkünlüğünün ve sevgisinin tezahürleridir. Ali Tefvik Efendi soyadı kanunu çıktığında da bu sevgisine binaen Çelepöven soyadını almayı tercih etmiştir. Ailesinden birçok kişi de kendisini örnek almış ve aynı soyadını kabul etmişlerdir.

30 Ağustos 1938'de İstanbul'da vefat eden Çelepöven, 31 Ağustos 1938'de Bayezid Camiinde kılınan namaz sonrası Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verilmiştir.

2. Eserleri

Âlim ve şair bir şahsiyet olan Ali Tefvik Çelepöven'in eserleri elimize terekeyi kâğıt satıcısından alan bir sahaf vesilesiyle ulaşmıştır. Evrakın incelenmesiyle eserlerin mahiyeti ve kıymeti anlaşılmış ve yapılan araştırmalar sonucunda kendisiyle aynı adı taşıyan torununa ulaşmıştır. Dersiâm Ali Tefvik Çelepöven'in torunu olan iş adamı Sayın Ali Tefvik Çelepöven metrukâtı satın alarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'na bağışlamıştır. Müellifin eserleri aşağıdaki şekildedir.

2.1. Müzîletü'z-Zahme fî Tercemeti Vesîleti'r-Rahme ve fî Tahmisi Tercemeti'l-Kasîdeti'l-Bür'e

Eser Ayasofya dersiâmlarından Meşihat Müsteşarı Abdülkadir Raşid Efendi'nin *Vesîletü'r-Rahme*¹³ adlı eserinin nazmen tercümesidir. *Vesîletü'r-Rahme* ise Ali Tefvik Çelepöven'in eserin başında bahsettiği üzere Hulvânî'nin *Kasîde-i Bürde* tercümesinin tahmis edilerek Arapçaya tercümesinden müteşekkildir.

2.2. Tenfisü'l-Kürbe fî Tahmisi'l-Bür'e

Ali Tefvik Efendi'nin *Kasîde-i Bür'e*'yi tahmis, tercüme ve şerh ettiği eserdir. Müellifin bu eseri yazmak arzu ve gayretinin sebebi tamamen edebîdir. Müellif bu eseri üdebâ ve ulemânın yaptığı gibi kelimelerle oynamak, böylece yeni manalar ortaya çıkararak eşsiz bir varlık ortaya koymak ve bunu yaparken de dareyn saadetine bir vesile oluşturmak istemiştir.

Eser 162 beyitten oluşmaktadır. Müellif her beyit için bir sayfa ayırarak *Kasîde-i Bür'e*'yi tahmis etmiş, sonra tahmisini manzum olarak tercüme etmiş, tercümeyi takiben

¹³ Ali Benli bir makale ile eseri yayınlamıştır ancak Ali Tefvik Çelepöven'in esere dair burada zikrettiği bilgi makalede yer almamaktadır. Ali Benli, Meşihat Müsteşarı Abdülkadir Raşid Efendi'nin *Vesîletü'r-Rahme fî-Tahmisi Kasîdeti'l-Bür'e* Adlı Eseri, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2013, cilt: XIV, sayı: 31, s. 129-161. Esere dair bu bilgi Ebu'l-Ûlâ Mardin'in eserinde de bulunmamaktadır.

“mahsûlü tahmisi bür’e” adıyla tahmisini şerh etmiş ve en son olarak da “mahsûlâtü beyti bür’e” başlığıyla *Kasîde-i Bür’e*’yi şerh ederek sayfayı tamamlamıştır.

2.3. *Ta’lîm-i Diyânet-i İslâmiye*

Müellifin esir olarak bulunduğu Mısır Seydi Beşir Esir Kampında, kamptaki Müslüman memurların çocuklarına İslâm Dinini öğretmek için yazdığı mensur bir eserdir. Eser 61 ve 34 varaklı iki ayrı defterden oluşmaktadır. Müellif feyz-i ilâhîye nail olmak için -bir süredir aklında olan- bu eseri kaleme aldığı eserin başında zikretmektedir. Eseri “mesâil-i îtikâdiyye ve mesâil-i ‘ameliyye” adıyla iki ana başlık altında tanzim eden müellif, dersleri kısa tuttuğunu, fazla ayrıntıya girmediğini dolayısıyla kolay ezberleyip öğrenmenin mümkün olacağını belirtmiştir. 61 varak olan ilk defterde akaid ve ibadetlere dair 49 ders ve her ders başlığı altında da pek çok soru ve cevap bulunmaktadır. 34 varak olan ikinci defter ise eserin amelîyyat bölümünün devamıdır ve içinde 50-71. dersler bulunmaktadır.

2.4. *Eserü’t- Tevfik: Kırk Hadîs-i Şerîf Şerhi ve Tercümesi*

Bu eser uzun hadislerden seçilmiş bir kırk hadis derlemesi olarak planlanmıştır ve elimizde 99 ve 13 varaklı iki ayrı defter bulunmaktadır. 99 varak olan ilk defterde 9 hadis-i şerifin tercümesi ve şerhi bulunmaktadır. 13 varaktan müteşekkil olan ikinci defterde de 9 hadisin tercüme ve şerhine yer verilmiştir. Mensur olarak hazırlanmış olan ve mevcut hâliyle toplam 18 hadisten oluşan bu eserin tamamlanıp tamamlanmadığı konusunda bir bilgiye rastlanmamıştır.

2.5. *Mecma’u’t-Tezâkîri’l-Vâfiye ve’l-Vesâilü’l-Kâfiye fî Tercemeti Enfai’t-Tefsîri’s-Sâkiye ve’l-Mesâilî’s-Şâfiye*

Bu eser, müellifin Mısır’da İskenderiye Seydi Beşir’de Sivil Üsera-yı Harb-i Osmaniye Karargâhında yazmış olduğu mensur bir eserdir. Müellif bu eseri elinde bulunan *Nimetullah Efendi Tefsîri*’nden aynen ve harfiyyen tercüme ederek, *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân*, *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl* adlı kitaplar ile *Celâleyn Tefsîri*’nden de faydalanarak hazırladığını belirtmiştir. Esir olduğu üç sene bir buçuk aylık zamanı dinî ilimleri öğretmek, tefsir ve hadis dersleri yaparak geçiren müellifin 25 varaktan oluşan bu eserinde bazı ahkâm ayetlerinin tefsiri bulunmaktadır.

2.6. *Dîvânü’l- İrfân*

Ali Tevfik Çelepöven’in farklı zamanlarında yazdığı na‘t ağırlıklı, çoğunlukla Türkçe şiirlerden oluşmaktadır. Toplam dört defter oluşturan şiirlerde kaside, terci-i bend, terki-i bend gibi nazım şekilleri kullanılmıştır. Eserde günlük hayatın ve bazı hatıraların işlendiği şiirler olmakla beraber Kur’an kıssalarının konu alındığı terci-i bend ve terki-i bend nazım şekliyle yazılmış eserler, bazı *Mevlid* bahirlerini Öztürkçe söyleyiş, *Kasîde-i Bür’e* teslis ve tercümesi, Arapça manzumeler ve en önemlisi “Elif” harfinden “Ya” harfine kadar mürettep olarak nazmedilmiş na‘tlar vardır. 1. defter 699, 2. defter 268, 3. defter 1879, 4. defter 2688 beyit olmak üzere toplam 5534 beyittir.

2.7. *Manzum Kur’ân-ı Kerim Tercümesi*

Telif tarihi bulunmayan eser iki defter hâlinde düzenlenmiştir. İlk cildinde Fatiha Suresi, Bakara, Yusuf, Kehf sureleri yer almaktadır. Bakara Suresinin son 19 ayetinin tercümesi yapılmamış ve yeri boş bırakılmıştır. 1. defter toplam 1571 beyitten oluşmaktadır.

İkinci defterde Yasin, Rahman, Vakıa, Mülk Sureleri ile birlikte Kur’ân’ın son iki cüzü ve tercümeleri bulunmaktadır. Bu cilt toplam 1172 beyit ve tercümenin tamamı 2743 beyittir.

2.8. Kasîde-i Nûniyye Tercümesi

Kasîde-i Nûniyye, Ebü'l-Feth el-Büstî'nin hikmetli söz ve özdeyişlerle ahlâkî öğütler içeren meşhur ve 63 beyitten oluşan şiiridir. Şiirlerin içeriğinden ötürü eser *Unvânü'l-Hikem* diye de anılır. Divanında dağınık vaziyette bulunan ahlâkî öğüt ve özdeyişler bu kasidede toplanmıştır. Birçok şerhi ve tercümesi yapılmıştır.¹⁴

Müellif eserine özel bir isim vermemiştir. 1325 Hicrî [1907-1908] senesinde telif ettiği eserinde her beyti bir beyt ile tercüme etmiş ve tercümesinde eserin orijinal kafiyesini tercih etmiştir. Eserin başında “ifâde-i merâm” kısmında izah ettiği üzere vezin ve kafiye konusunda kasidenin aslına sadık kalmıştır. Tercümenin altına beyitlerden çıkarılması gereken öğütleri de “mahsul-i beyt” başlığı ile mensur olarak not almıştır. Müellif ilk beytin irabını da yapmış ancak daha sonra bundan vazgeçmiştir. Eser tam olmasına rağmen temize çekilmemiştir.

3. Şahsî Evrak ve Defterleri

Ali Tevfik Çelepöven'in defterleri ve şahsî evrakından bazıları torunu Ali Tevfik Çelepöven tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi (Atatürk Kitaplığı)'ne bağışlanmıştır. Eserleri yukarıda ayrıntılı olarak tanıtılmış Çelepöven'in -resmî protokol henüz gerçekleştirilemediği için- kütüphane envanterine geçmemiş evrakının ve eserlerinin ön hazırlığı olarak değerlendirdiğimiz müsvedde defterlerinin de ilim dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Özellikle evrakının bir makale içinde listelenmesiyle dağınık hâlde bulunan bu evrakın kayıt altına alınması ve dönem araştırmaları için bir kaynak oluşturması gayesiyle hareket edilmiştir. Evrakın ve müsvedde defterlerinin listesi aşağıdaki şekildedir.

3.1. Şahsî Evrakları

Evrak No	Evrakın Muhteviyatı	Fiziksel Tavsifi	Yayın Tarihi
1	Ali Tevfik Efendi'nin 44 lira maaşla İstanbul Müftülüğünde dersiâm-vaiz olarak görevli olduğunu gösterir adına düzenlenmiş maaşa mahsus cüzdan	Fotoğraflı; mühürlü, imzalı, 95x136 mm. 1 varak yazılı.	1930 [?]
2	Ali Tevfik Efendi'nin 44 lira maaşla İstanbul Müftülüğünde Ayasofya Camiinde “Buhârî-hân” olarak görevli olduğunu gösterir adına düzenlenmiş 29 numaralı, maaşa mahsus cüzdan	Fotoğraflı; (çıkarılmış) imzalı, mühürlü, 1 varak, 81x140 mm.	28 Eylül 1927 25 Mart 1929
3	Hacı Ali Tevfik'in esareti esnasında zayi olan Medresetü'l-Kudât mezuniyet belgesinin kendisine tekrardan verilmesini talep ettiği dilekçe ve cevabı	1 varak; pullu, mühürlü, imzalı, 371x234 mm.	3 Mayıs 1336 [3 Mayıs 1920]
4	Ali Tevfik Efendi'nin verdiği dilekçeye Türkiye Cumhuriyeti İstanbul Müftülüğünün cevabı	1 varak; antetli, filigranlı,	24 Şubat 1341 [24 Şubat 1925]

¹⁴ Daha geniş bilgi için bkz: Hüseyin Elmalı, “Büstî, Ebü'l-Feth” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), Ek 1/226-228.

		mühürlü, imzalı, 182x95 mm.	
5	Hacı Tevfik Efendi'nin Fatih Dersiâmi Vezirköprülü İbrahim Zühdî Efendi'den münhal olan Buhârî-i Şerîf cihetine tayin edildiğini bildiren İstanbul Müftülüğünün yazısı	1 varak; antetli, imzalı kâğıtta 973 sayılı resmî yazı, 203x153 mm.	14 Nisan 1341 [14 Nisan 1925]
6	Ali Tevfik Efendi'nin üç ay izinle Hacıoğlu Pazarcığı'na gitmesine olur veren İstanbul Müftülüğünün yazısı	1 varak; antetli, filigranlı, imzalı, mühürlü, 182x113 mm.	23 Şubat 1926
7	Ali Tevfik Efendi'ye Akbıyık Camiinde vaaz izni veren İstanbul Müftülüğünün yazısı	1 varak; mühürlü, imzalı, 182x112 mm.	21 Mart 1926
8	Ali Tevfik Efendi'ye camide ve namaz esnasında şapka giyilmesinin mahzurunun olmadığı ile ilgili vaaz edilmesini ve cami içinde de şapka giyilmesine dikkat edilmesini bildiren İstanbul Müftülüğü yazısı	1 varak; antetli, imzalı, 182x112 mm.	3 Kânunusâni 1926 [3 Ocak 1926]
9	Ali Tevfik Efendi'ye yaklaşan Ramazan ayında Ayasofya'da cuma ve salı günleri ikindiden sonra ve Sultan Ahmed'de pazar ve cuma günleri ikindiden sonra vaaz etmesini bildiren İstanbul Müftülüğünün yazısı	1 varak; antetli, imzalı, mühürlü; 160x105 mm.	13 Şubat 1928
10	Ali Tevfik Efendi'ye Kurban Bayramı'nda Sultanahmet Camiinde vaaz etmesini bildiren İstanbul Müftülüğünün yazısı	1 varak; antetli, imzalı; mühürlü, 167x67 mm.	26 Mayıs 1928
11	Ali Tevfik Çelepöven'in belediye doktorundan sıhhat raporu getirmesinin istenmesine izahat istediği yazısı	1 varak; 138x97 mm.	08 Ağustos 1938
12	Ali Tevfik Çelepöven'in belediye doktorundan sıhhat raporu getirmesinin istenmesine izahat istediği yazısı ve ona verilen izahî cevap	2 varak; filigranlı, imzalı, 138x97 mm.	08 Ağustos 1938
13	Ali Tevfik Çelepöven'in İstanbul Müftülüğüne ay içinde yapacağı vaazların konularını ve günlerini belirten yazısı	1 varak; 199x129 mm.	Tarihsiz
14	Ali Tevfik Çelepöven'in İstanbul Müftülüğüne ay içinde yapacağı vaazların konularını ve günlerini bildiren yazısı	2 varak; 200x125 mm.	30 Ağustos 1928

15	İstanbul Müftüsü M. Fehmi'nin Ali Tevfik Çelepöven'den yeni yazı ve harflerin şekillerini deftere yazarak göndermesini talep ettiği mektup	1 varak; filigranlı, 210x140 mm.	6 Kanunusani 1392 [doğrusu 1932 olmalı [?]]
16	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin ailesi ile [Hacıoğlu] Pazarcığı'na gidip gelebilmesi için ihtiyaç duyduğu pasaportta kullanılmak üzere düzenlenmiş ilmühaber ve zarfı	2 varak; imzalı, mühürlü, pullu, 419x245 mm.	17.07.1929
17	Ali Tevfik'in isminin yeniden kaydedilip altı yüz kuruş dersiâm maaşının iadeten tahsis edildiğini bildiren yazı ve zarfı	2 varak; antetli, mühürlü, imzalı, 538 numaralı resmî yazı, 266x164 mm.	08 Haziran 1338 [8 Haziran 1922]
18	Ali Tevfik Çelepöven'in İstanbul Müftülüğüne bu ay yaptığı vaazların konularını ve günlerini belirten yazısı	Müsvedde hâlinedir	Tarihsiz
19	Ali Tevfik Efendi'nin aile fertlerinin isimlerinin ve kişisel bilgilerinin olduğu çizelge [Vukuatlı nüfus cüzdanı örneği]	1 varak; 352x231 mm.	Tarihsiz
20	Muhammed oğlu Hafız Kerim'in [babası] Ali Tevfik Efendi'ye elli adet Napolyon altını borçlu olduğunu bildiren ilmühaber	1 varak; 204x135 mm.	27 Eylül 1326 [10 Ekim 1910]
21	Demirci Halil İzzeddin'in Hacı Ali Tevfik'in Hanımı Nefise Hanım'da olan emanetleri (beş tane beşbirlik, dört yüzlük) tamam olarak teslim aldığını bildiren yazı	1 varak; 95x111 mm.	29 Teşrinievvel 1929
22	Ürgüp'de mukim Fatih dersiâmlarından Mehmed Efendi'nin ev kiralamaıyla ilgili senedin kendisine gönderilmesini talep eden Ali Tevfik Efendi'ye gönderdiği mektup	1 varak; 258x200 mm.	17 Mayıs 1928
23	Ali Tevfik Efendi'nin kardeşi Rasim'in gönderdiği, kardeşleri İbrahim'in vefat haberini bildiren mektubu	2 varak; 210x135 mm.	5 Nisan 1937
24	Hasan Fehmi Efendi'nin gönderdiği, Hacı Ali Tevfik'in babasından miras olan Paşa Mahallesi'ndeki hisselerinin durumunu bildiren mektup (arka sayfada da Nefise Hanım ağzından Müftü Halil Fehim Efendi'ye yazılmış miras içerikli bir mektubun müsveddesi)	1 varak; 211x172 mm.	23 Mayıs 1926

25	T.C. Maarif Vekâleti Hususî Kalem antetli kâğıda Osman adlı şahsın Ali Tevfik Efendi'nin kızı Fethiye Hanım'ın tayini hakkında yazdığı kısa mektup	1 varak; antetli, filigranlı; 127x170 mm.	20.08.1934
26	A yüzü: Ali Tevfik Çelepöven'in kardeşleri Hacı Rasim ve İsmail Kerim'e yazdığı, Romanya'da kalan emlâkin durumu ile ilgili mektup B yüzü: Kızı Zehra'yı Köstence'den alıp annesinin yanına götürdükleri için yeğenlerine yazdığı teşekkür notu.	1 varak; 176x136 mm.	06 Temmuz 1938
27	Abdülkelam Raşid'in Ali Tevfik Efendi'ye gönderdiği mektup	1 varak; 275x210 mm.	20 Teşrin-i Evvel 1921
28	Hafız Osman'ın Ali Tevfik Efendi'ye yazdığı hâl-hatır soran mektup	2 varak; 197x146 mm.	28 Temmuz 1938
29	Hacıoğlu Pazarcıklı Merhum Hacı Hilmi Ağa'nın torunlarına intikal eden mirasıyla ilgili vekâlet beyanını gösterir mektup	2 varak; 202x148 mm.	Tarihsiz
30	Emniyet şifre memuru M. Halid'in gönderdiği, Halime Kerim Hanım'ın ikametiyile ilgili malumat veren mektup [arkasında şiir çalışmaları vardır]	1 varak; 277x176 mm.	Tarihsiz
31	Hacı Ali Tevfik Efendi'ye gönderilen dersiâm maaşları ile ilgili bilgi soran sonu eksik mektup	1 varak; 105x130 mm.	Tarihsiz
32	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin İstanbul Deniz Ticareti Mektebi Müdüriyetine verilmek üzere düzenlenecek kefaletnamede [oğlu] Ahmed Hamdi Bey'e kefil olduğunu gösteren senedin müsvedde sureti	2 varak; 203x146 mm.	13.10.1930
33	Ali Tevfik Efendi'nin damatları [kardeşi Rebia Hanım'ın eşi] Abdülkelam Efendi'ye gönderdiği cevabî mektup. Akbıyık Camiinde cuma günleri öğlen, Ayasofya Camiinde cuma ve salı günlerinde ikindiden sonra, Sultan Ahmed Camiinde pazar günleri öğle namazı sonrasında vaaz ettiğinden de bahsedilmiş. Not hanesinde ise kışın çok şiddetli geçtiğinden ve soğuklarda mangal ile ısındıklarını yazılmış.	2 varak; 172x105 mm.	22 Ramazan 1346 [14 Mart 1928]
34	Ali Tevfik Efendi'nin damatları Abdülkelam Efendi'ye gönderdiği cevabî mektup. Mektupta kız kardeşi Aliye Hanım'ın vefat haberini aldığından teessür ve taziyelerini bildiriyor. Akrabadan Doktor Nuri'nin oğlu Erdoğan'la kendisini ziyaret ettiğini ve	1 varak; 200x125 mm.	Tarihsiz

	onun da taziyelerini bildirdiğini iletiyor. Mektubun sonunda [oğlu] Hamdi'nin Eskişehir'de zabıtlık stajı yaptığı ve iki ay sonra döneceği de yazılmış.		
35	A yüzü: Hacı Tefvik Efendi'nin kaside (?) mezunlarından Rüstem ve Abdullah'ın Tefvik Efendi'ye gönderdikleri geçmiş olsun mektubu. B yüzü: Alaaddin'in [Kız kardeşinin torunu] doğumu için tarih düşürme çalışmaları ve yapılmış çeşitli hesaplamalar. şiirin tebyiz edilmiş hâli <i>Divân-ı İrfân</i> 'da bulunmaktadır.	1 varak; 209x170 mm.	Tarihsiz
36	A yüzü: Mehmed adlı kişinin Hacı Ali Tefvik Efendi'ye esareti esnasında gönderdiği mektup. Yine Mısır'da esir olan Hacıoğlu Pazarcıklı Abdulgaffar oğlu Murad'a beş kayme para iletilmesi ricası ile yazılmış. B yüzü: Bazı şiir çalışmaları mevcuttur.	2 varak; 405x133 mm.	25 Eylül 1334 [25 Eylül 1334]
37	Ali Tefvik Efendi'nin bizzat kendisinin yaptığı Babası merhum Hafız Abdülkerim Efendi'nin miras taksimatı. Taksimat eşi Fatıma, çocuklar Ali Tefvik, Halime, Nefise, Hafize (ölmüş), Rebia, Aliye arasında yapılmış.	1 varak; 150x206 mm.	Tarihsiz
38	A yüzü: Mehmed adlı şahsın gönderdiği günlük ahvalden bahseden mektup B yüzü: Bazı tarih düşürme çalışmaları ve hesaplamalar.	1 varak; 202x132 mm.	31 Kânunuevvel 1928
39	Ali Tefvik Efendi adına İstanbul Müftülüğünün düzenlemiş olduğu fotoğraflı dersiâm-vaiz vesikası	1 varak; imzalı, mühürlü, fotoğraflı, 140x77 mm.	13 Eylül 1341 [13 Eylül 1925]
40	Merhume Berire Hanım'ın Fatıma Hanım, Mukaddes Hanım ve Merhume Penbe Hanım'daki eşişlerinin listesi ve bunların Frank olarak değerı	3 varak; 201x131 mm.	Tarihsiz
41	Kuran-ı Kerim'deki vakıf (durak)'ları anlatan yazı	1 varak; 172x108 mm.	07 Ekim 1982
42	Romanya'daki emlak üzerinde işlem yapabilmek için dikkat edilmesi gerekenler ve bu konuda İstanbul Umûr-ı Hukukiyye Müdüriyeti Tabiiyyet Kalemine müracaat etmek lüzumuna dair yazı	1 varak; 170x110 mm.	Tarihsiz

43	Hacı Ali Tevfik Efendi'ye Hususî Aile Hekimi Doktor Hafız Cemil'in yazdığı reçete	1 varak; antetli, filigranlı, 195x124 mm.	07.03.1934
44	Hacı Ali Tevfik Efendi'ye yeğeni Doktor Nuri'nin gönderdiği hâl-hatır mektubu.	1 varak; antetli, filigranlı, 158x106 mm.	21.08.1934
45	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin İyodopepton Kâzım "Jodopeptone Kiazim" adlı ilacı kullanmasını tavsiye eden yazı	1 varak; 160x106 mm.	Tarihsiz
46	Öğretmen Rıza Ünlüsan'ın Hamdi Bey'e [Ali Tevfik Efendi'nin oğlu] gönderdiği 1936 yılı bayram tebriği ve zarfı	2 varak; mühürlü, pullu; 48x96 mm.	12.12.1936
47	Mehmet Cemal Paşa'nın Ali Tevfik Efendi'ye gönderdiği Ramazan ayı ve bayramını kutladığı mektup ve zarfı. Cemal Paşa annesinin fitresini onlara vermek istediğini ve kabul buyrulmasını rica ediyor.	2 varak; 117x145 mm.	7 Şubat 1932
48	Meşihat'ın, yazılması düşünülen <i>Kitabu'n-Nafakât</i> adlı fıkıh ve fetva kitabı için, Ali Tevfik Efendi'den henüz Yenbuulbahr'de vazifeliyken esere katkıda bulunmasını istemesi üzerine Ali Tevfik Efendi'nin almış olduğu notlar. Notların başında kitaba verilmesi düşünülen isim ve kitap için yazılmış Arapça takdim ve takriz manzumesi (metin 1334 [1918]'de esaret altında yazılmış).	1 varak; filigranlı, 377x240 mm.	1334 [1918]
49	Ayet ve hadislerin delâletinde bazı fikhî meselenin kritiğinin yapıldığı notlar ve <i>Buhârî</i> gibi bazı eserlerden tercümeleler	5 varak; 339x210 mm.	Tarihsiz
50	<i>Tahmis-i Kasîde-i Seydi Abdurrahim</i> (el-Bur'î'nin kasidesinin tahmininin kopyası.)	1 varak; 211x173 mm.	Tarihsiz
51	Kelâm notları	1 varak; 200x130 mm.	Tarihsiz
52	<i>Tekâbüli'l-'adem ve'l-meleke</i> ile <i>men'u'l-cem'</i> ve <i>men'u'l-hulv</i> tabirlerini izah eden bir makale Bazı Arapça şiir denemeleri	6 varak; 340x211 mm.	Tarihsiz
53	Bir hatim duası örneği	1 varak; 215x135 mm.	Tarihsiz

54	“Ensâb ve ensâl-i Resulullah Muhammedü’l-Mustafa sallallahü aleyhi vesellem” (Hz. Muhammed’in şeceresi)	1 varak; 340x210 mm.	Tarihsiz
55	Arapça cümle tahlilleri	2 varak; 200x130 mm.	Tarihsiz
56	Örtünmeye mahsus bazı giysi isimlerinin izahı ile beraber özellikle cilbab ve hımar (başörtüsü) üzerine mütalaa	1 varak; 263x202 mm.	Tarihsiz
57	Arapça sarf notları	1 varak; 210x170 mm.	Tarihsiz
58	Ali Tefvik Efendi’nin yazdığı <i>Mevlid</i> kasidesi. Kaside <i>Divân-ı İrfân</i> ’da var.	3 varak; 211x152 mm.	Tarihsiz
59	Bazı ayetlerin tefsirine, özellikle bazı kelimelerin manaları üzerine soru cevap şeklinde yazılmış notlar	3 varak; 175x132 mm.	Tarihsiz
60	İlmihale dair bazı başlıklar	2 varak; 170x143 mm.	Tarihsiz
61	Fatiha’dan başlayarak Nas Suresi’ne kadar surelerin ilk ayetlerini ya da ilk kelimelerini muhtevî başı Arapça, sonu Türkçe dua örneği	4 varak; 230x150 mm.	Tarihsiz
62	Bazı ayetler için tefsir çalışmaları. Ali Tefvik Efendi görüşlerini Hz. Ali, İmam-ı Azam, Aliyyü’l-Kârî gibi İslâm büyüklerinin fikirleri ya da bazı hadislerle delillendirilmiştir.	2 varak; 340x210 mm.	Tarihsiz
63	Satış pusulası Arka yüzünde 3 Arapça mısra	1 varak; 100x135 mm.	Tarihsiz
64	Bir hadis-i şerif ve kısa açıklaması	1 varak; 238x110 mm.	Tarihsiz
65	<i>Câmiu’s-Sağîr</i> ’den namazla ilgili kısa bir alıntı	1 varak; 103x133 mm.	Tarihsiz
66	İstanbul- Fatih’te bulunan Akbıyık Mescidi hakkında kısa bilgi	1 varak; 165x85 mm.	Tarihsiz
67	Oruç tutmaya güç yetiremeyen hasta ve yaşlıların mezheblere göre durumunun Abdülvehhab Şârânî’den tercümesi	1 varak; 200x130 mm.	Tarihsiz
68	“Eyyâmen ma’dûdat” ayetinin farklı kaynaklardan tercüme yoluyla tefsiri	4 varak; 200x130 mm.	Tarihsiz
69	Bir dua örneği	1 varak; 203x132 mm.	Tarihsiz

70	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin yazdığı Arapça na't	1 varak; 355x268 mm.	Tarihsiz
71	Niyet hadis-i şerifinin açıklaması	1 varak; 209x135 mm.	Tarihsiz
72	İfade-i mahsusa başlığı ile hadis-i şerif ışığında şiire dair birkaç cümle ve <i>Kasîde-i Bür'e</i> 'den iki beytin açıklaması	2 varak; 201x131 mm.	Tarihsiz
73	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin Nasuhî Dergâhı için yazdığı tarih düşürme şiiri	1 varak; 211x170 mm.	1342
74	Soru ve cevap şeklinde hazırlanmış Kur'ân'a göre Hz. Peygamber konulu çalışma	1 varak; 200x130 mm.	Tarihsiz
75	Dua	1 varak; 200x130 mm.	Tarihsiz
76	Hukuka dair bazı başlıklar	1 varak; 198x130 mm.	Tarihsiz
77	Buhari'nin mukaddimesinden kısa bir bölüm	1 varak; 133x131 mm.	Tarihsiz
78	Hacı Ali Tevfik'in yazdığı <i>Mevlid</i> kasidesinden bölümlerin olduğu yazı notları	15 varak; 205x130 mm.	Tarihsiz
79	Yuşa Peygamber hakkında kısa bilgi içeren not	1 varak; filigranlı, 295x107 mm.	Tarihsiz
80	Akbıyık lakaplı kişi hakkında <i>Kâmûsü'l-A'lâm</i> 'da verilen kısa bilgi	1 varak; 90x159 mm.	Tarihsiz
81	İstanbul- Fatih'te bulunan Akbıyık Mescidi hakkında kısa bilgi	2 varak; 290x139 mm.	Tarihsiz
82	Muhtelif gün ve aylarda yapılacak dua ve viridlerin bulunduğu notlar	15 varak; 170x135 mm.	Tarihsiz
83	Hazreti Muhammed (s.a.s)'in nesebi	1 varak; 135x105 mm.	Tarihsiz
84	Hacı Ali Tevfik'in Mukaddes, Fatıma ve Penbe Hanım arasında yaptığı miras taksimi listesi	2 varak; 340x211 mm.	Tarihsiz
85	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin yazdığı Arapça bir şiir (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	1 varak; 210x270 mm.	Tarihsiz
86	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin Hacı Osman'ın yaptırdığı cami için Arapça ve Türkçe düşürdüğü tarih (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	1 varak; 320x210 mm.	1350
87	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin bazı şiir çalışmaları (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	5 varak; 335x209 mm.	Tarihsiz

88	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin <i>Öztürkçe Mevlid</i> kasidesinden bir bölüm (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	4 varak; 204x131 mm.	Tarihsiz
89	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin <i>Nûrû'l-Beyân</i> neşrine düşürdüğü tarih (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	1 varak; 205x132 mm.	Tarihsiz
90	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin bazı şiir çalışmaları (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	4 varak; 320x210 mm.	Tarihsiz
91	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin İbrahim Çelepöven'in vefatı dolayısıyla düştüğü tarih (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	1 varak; 198x130 mm.	1306
92	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin yazdığı <i>Kasîde-i Bostâniyye</i> adlı şiiri (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	1 varak; 205x258 mm.	Tarihsiz
93	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin bazı muamma çalışmaları ve ilk yazdığı şiirler	4 varak; 225x143 mm.	Tarihsiz
94	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin bazı şiir çalışmaları (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	2 varak; 225x142 mm.	Tarihsiz
95	Abdükelam Raşid'in Hacı Ali Tevfik'e gönderdiği, akrabalarından Neşet Efendi'nin hastalığından ve genel ahvalden bahseden mektup (arkasında şiir müsveddeleri var)	1 varak; 270x210 mm.	24 Mart 1941
96	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin Kazvîni'nin <i>er-Risâletü's-Şemsiyye fi'l-Kavâ'idî'l-Mantıkıyye</i> adlı eserinden tercüme ettiği bazı pasajlar	2 varak; 340x208 mm.	Tarihsiz
97	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin Arapça bir şiiri	1 varak; 135x104 mm.	Tarihsiz
98	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin Boğazlarla ilgili yazdığı bir şiir	1 varak; 310x113 mm.	Tarihsiz
99	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin Ramazan ayı temalı şiirleri.	10 varak; 174x235 mm.	Tarihsiz
100	Bir dua örneği	1 varak; 195x150 mm.	Tarihsiz
101	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin yazdığı bir şiir (<i>Dîvân-ı İrfân</i> 'da var)	2 varak; 199x130 mm.	Tarihsiz
102	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin yazdığı <i>Mevlid-i Hazret-i Risâlet-penâhî</i> adlı şiirden notlar	14 varak; 205x135 mm.	Tarihsiz
103	Hacı Ali Tevfik Efendi'nin yazdığı Hazreti Muhammed (s.a.s.)'e yazdığı şiir notları	8 varak; 251x173 mm.	Tarihsiz

3.2. Şahsî Müsvedde Defterleri

Defter No	Defterin Muhteviyatı	Fiziksel Tavsifi	Yayın Tarihi
1	Defter “Bâb-ı sâni mesâili-i fikhiyye ve ona müteallik tefâsir-i şerîfelerin tercümeleri beyanındadır” başlığıyla 2a’dan başlıyor. Bu başlık altında; a) Maide Suresi 6. ayet (abdest ayeti) <i>Medârikü’-t-Tenzil</i> ve <i>Hakâyıku’-Te’vil</i>’den aynen ve harfiyen tercüme edilmiş. Meselenin bitiminde imzasında Yenbuulbahr Kadısı olduğunu belirtmiş: Yenbuulbahr Kadısı el-Hâc Ali Tevfik [el-Hâc dediğine göre 19 Ekim 1915-28 Temmuz 1916 arasında yazılmış olmalıdır] b) Mesele-i Fikhiyye başlığıyla içki meselesine değinmiş. Tahtâvî’den aktarım: “Elhamru necâsetün...” ibaresi tercüme edilmiş. c) Avret meselesi ele alınmış. (Herhangi bir eserden tercüme değil, Ali Tevfik Efendi’nin kendi görüş ve değerlendirmeleri) Defterin devamında bazı Arapça kelimelerin açıklaması yapılmış. Bu kelimeler Arabistan coğrafyasında karşılaştığı bitki ve hayvan isimleri. Bu kelimelerin geçtiği, Hz. Peygamber’in kendisine balı haram kıldığı olayın hikâyesi anlatılıyor. 3 varak Defterin devamında sekizinci hadisten başlayarak on sekizinci hadise kadar <i>Eser-i Teyfik</i> adlı hadis kitabının notları mevcut. On dokuzuncu hadis başlığı atılmış ancak notları yok. Bu hadis eserde yer almıyor. Eser 18. hadiste kalmış.	Siyah kaplı, 30 varaklı, çizgili defter. 16x21 ebatlarında. Satır sayısı 17-19 arasında değişken. Son 5 varak boş. Kurşun kalem, siyah mürekkep ve mor mürekkepli kalemler kullanılmış.	19 Ekim 1915 – 28 Temmuz 1916
2	Tamamı <i>Divân-ı İrfân</i>’da bulunan şiirlerin ön çalışmaları, müsvedde defteri, kurşun kalem kullanılmış.	96 varaklı, 14x19 ebatlarında çizgili defter. 45 varak yazılı, ilk 2 varak boş. Satır sayısı 10-15 arasında değişmektedir.	Tarihsiz
3	İlk 2 varaktaki yazılar tamamen karalanmış, bazı satırlar üstü çizilerek iptal edilmiş, dolayısıyla yazılar okunamıyor.	92 varaklı, 14x19 ebatlarında çizgili defter. Satır sayısı farklılık gösteriyor.	Tarihsiz

Defter No	Defterin Muhteviyatı	Fiziksel Tavsifi	Yayın Tarihi
	3a'dan başlayarak Ömer Hayyam'ın <i>Risâle fi'l-Vücûd</i> adlı eseri istinsah edilmiş. Sayfaların sadece a yüzü kullanılmış. Eser 15 varak. Defterin devamında Ramazan hediyesi, bazı Kur'ân kıssaların manzum tercümesi gibi, <i>Dîvân-ı İrfân</i>'da bulunan bazı şiirlerin, Mülk Suresi'nin manzum meali gibi bazı tercümelemlerin hazırlık çalışmaları. Bu çalışmalar siyah mürekkeple yazılmış, satır sayısı farklı. Defterin devamında kurşun kalemle yazılmış ve üstü çizilerek iptal edilmiş bazı satırlar ve sayfalar mevcut. Defterin <i>Risâle fi'l-Vücûd</i>'dan itibaren müsvedde niyetiyle kullanıldığı anlaşılıyor. En sondaki 5 varakta ev için yapılmış bazı alışveriş ve tamiratların masraflarının hesapları, ustalara ödenmiş gündelik ücretlerin dökümü mevcut. Sondaki bir iki sayfada Latin harfli yazı denemeleri yapılmış. Bu denemelerden birinde Ayasofya dersiâmlığı vazifesinin başlangıç tarihi mevcut: Ayasofya Cami-i Şerifi dersiâmlığı 4 Nisan 1321 [17 Nisan 1905]		
4	1a'dan başlayarak 34a'ya kadar <i>Kaside-i Bür'e</i> tahmis ve tercümesi yazılmıştır. 34b-35b arasında <i>Kaside-i Afîyet</i> ön çalışmaları, 36a-39b arasında <i>Kaside-i Bür'e</i>'ye dair bilgiler mevcuttur. 40a-b'de bazı şiir çalışmaları vardır. 41b'de <i>Hidâyetü't-Tâlib</i> adlı eserin sebeb-i telifi ve giriş sayfası yazılmıştır. Ancak eserin kendisi bu defterde yer almamaktadır. Çelepöven'in tasarlayıp yazamadığı veya temiz ya da müsvedde nüshasının bize ulaşmadığı bir eser olabilir. Buradaki girişten anlaşılan eserin Arapçanın kolay öğrenilebilmesi için hususen hazırlanmak istenmiş sarf-nahiv kitabı olmasıdır. Devamında yine <i>Dîvân-ı İrfân</i>'da yer alan bazı manzumelerin çalışmaları, onun devamında <i>Tâlim-i Diyânet-i İslâmiye</i> adlı eserin giriş sayfası müsvedde çalışmaları, devamında bazı kasidelerin ön çalışmaları yer almaktadır. Devamında yine <i>Tâlim-i Diyânet</i>'in	74 varak, 15x23 ebatlarında çizgisiz defter.	Tarihsiz

Defter No	Defterin Muhteviyatı	Fiziksel Tavsifi	Yayın Tarihi
	taslak çalışmaları yer almaktadır. Yer yer sayfaların üstü çizilmiş ve defter epeyce karışık kullanılmıştır.		
5	1a'dan başlayarak ilk 8 varakta dersiâmlık maaşını geri kazanmak için Şeyhülislamlık makamına yazdığı dilekçe yer alıyor. Satır sayısı 10-13 arasında değişken. 10a'dan başlayarak defterin sonuna kadar (35b'de bitiyor) toplam 25 varakta <i>Mecmaü't-Tezâkîri'l-Vâfiye ve'l-Vesâilü'l-Kâfiye fî Tercemeti Enfa'i't-tefâsîri's-Sâfiye ve'l-mesâili's-Şâfiye</i> adlı eser yer alıyor. Eser <i>Nimetullah Efendi Tefsiri</i> 'nden aynen ve harfiyen tercüme şeklinde nitelendirilmiş. (Eserden bir bölüm)	36 varak; 15x20 ebatlarında çizgili defter.	Tarihsiz
6	İlk 5 varak boş. 6a'dan başlayarak 22b'ye kadar <i>Tahtâvî, Halebî-i Sağîr, Şerh-i Kebîr, Halebî-i Kebîr, Tatarhâniyye, Fetâvâ-yı Hulâsa, Dürrü'l-Muhtâr ve hâşiyesi Reddü'l-Muhtâr, İhtiyâr ve Tenvîrü'l-Mikyâs min Tefsîri İbn-i Abbâs</i> 'dan farklı meselelerin tercümeleri	28 varak; 15x20 ebatlarında çizgili defter	Tarihsiz
7	Kurşun kalem ve ara ara siyah mürekkeple yazılmış, bazı satırların üstü çizilmiş ya da karalanmış, tamamı <i>Divân-ı İrfân</i> 'da bulunan şiirlerin ön çalışmaları	52 varak; 10x15 ebatlarında not defteri	Tarihsiz
8	Defter boyuna, cönk gibi kullanılmış. Sayfada 26-27 satır mevcut. İlk 15 varakta Arapça nahiv kitabı yazılmış. Eserin başı yok. Sonunda belirtildiğine göre bu defter bir serinin ikinci kitabı olarak yazılmış. Planlanan 3. ciltte hurûf-ı meânî, zarflar ve emsali kelimelerin işleneceği ve hurûf-ı hece tertibine riayet edileceği de beyan edilmiş	30 varak; 17x22,5 ebatlarında çizgili defter	Tarihsiz
9	İçinde “Sâhibu'l-Kâmûs, Şâfi'îyyü'l-Mezheb Fîrûzâbâdî Ebî Tâhir Muhammed bin Ya'kûb Hazretleri tarafından cem ve te'lif buyrulan ve <i>Tenvîrü'l-Mikyâs min Tefsîri ibni 'Abbâs</i> ismiyle tesmiye kılınan 'Abdullah bin 'Abbas Efendi Hazretlerinin tefsîri-şeriflerinden te'minen ve tebriken Süre-i Bakara'nın evveli mehmâ emken ber vech-i zîr aynen tercüme kılınmıştır” başlığıyla Bakara Suresi'nin ilk beş ayeti, İhlas, Felak, Nas surelerinin mensur tercümesi var.	8x14 ebatlarında çizgisiz bloknot	Tarihsiz

Defter No	Defterin Muhteviyatı	Fiziksel Tavsifi	Yayın Tarihi
	Defterin devamında Çelepöven'in kendi mülâhazatı yer alıyor. Sayfalarda 8-10 satır var. Dış sayfada Defter-i Sagır yazısı ve son sayfada hayatındaki önemli bazı tarihlerin notları vardır.		
10	İçinde toplu iğneyle tutturulmuş 23 varaklı bir tomarda "Belkıs hikâyesi"nin ve bazı surelerin manzum müsvedde çalışması mevcut. Sure-i Yusuf'un, Mürselat, Nebe, Abese, Tekvir, İnfitar, Buruc, Tarık, Âlâ, Gâşiye, Fecr, Beled, Şems, Leyl, Duha, son sureye kadar nazmen meal bulunuyor. Müsvedde defter	94 varaklı, 9x14 ebatlarında çizgili cep defteri	Tarihsiz
11	<i>Divân-ı İrfân</i> 'da bulunan na'ların müsvedde çalışmaları. Çoğunlukla kurşun kalem, bazen siyah mürekkep kullanılmış. Bazı satırların üstü çizilmiş ve karalanmış. Satır sayısı muhtelif	50 + 50 varaklık, iki formadan oluşan, 10x15 ebatlarında çizgili cep defteri.	Tarihsiz
12	<i>Çelepövenlik Mesnevileri</i> var. Müsvedde hâlinde. Çoğunlukla siyah mürekkep bazen kurşunkalem kullanılmış. Neredeyse bütün satırların üstü çizilmiş.	Cildi dağılmış, 9x14 ebatlarında, iki forma hâlinde 100 varaklı, çizgili cep defteri	Tarihsiz
13	İçinde Rûhi-i Bağdâdi'nin terkiib-i bendi örnek alınarak yazılmış Zülkarneyn Kıssası, Âlâ Suresi manzum mealleri var. Bazı satırların üstü çizilmiş, karalanmış. Bazı sayfalarda hesaplar yapılmış ve karalanmış. Satır sayısı muhtelif. Ağırıklı kurşun kalem kullanılmış.	Yeşil ciltli, 80 varaklı, 10x15 ebatlarında, kareli defter	Tarihsiz
14	1b ve 2a'da Arapça notlar yazılmış. 3b'den 8b'ye kadar Farsça manzum Kur'ân falı mevcut. Takiben Arapça notlar bulunuyor. 11a'da "Mukaddime li'l-Buhârî" başlığıyla Arapça bir giriş notu yazılmış ancak devamı getirilmemiş. Daha sonra uyku hâllerine dair fikhî açıklamalar yapılmış. Defterin en sonunda Ders Vekâlet-i Aliyyesine yazılmış dilekçe mevcut. Satır sayısı muhtelif.	Açık mavi kaplı, 38 varaklı, 9x15 ebatlarında çizgili cep defteri.	Tarihsiz
15	<i>'Ulûm-ı Diniyye ve 'Akâid-i İslâmiyye (Ta'lim-i Diyânet)</i> 'in ilk cildinin müsveddesi. Eserin sonunda 3 varakta ilmin, talim ve teallümün fezaili hakkında	32 + 32 iki forma hâlinde, 64 varaklı,	Tarihsiz

Defter No	Defterin Muhteviyatı	Fiziksel Tavsifi	Yayın Tarihi
	hatime yazılmış. En son varakta Arapça bazı hayvan isimleri ve onların Türkçesi yazılmış.	23x17 ebatlarında çizgili defter.	
16	İçinde Tebareke cüzünden bazı surelerin bulunduğu manzum Kur'ân tercümesi mevcut. Müsvedde defteri.	50 varaklı, 13x18 ebatlarında, çizgisiz bloknot	17.07.1929

Sonuç

Ayasofya Medresesi'nin son dersiâmlarından olan Ali Tevfik Çelepöven 1874 tarihinde Hacıoğlu Pazarcığı Kasabası'nda doğmuş, Osmanlı Devleti'nin son 5 padişah dönemini idrak etmiş, savaş görmüş, esir düşmüş, yeni bir devletin ve devrin doğuşuna şahit olmuştur. Refah içinde geçen bir çocukluk dönemi, kısmen sıkıntılı bir eğitim sürecinden sonra itibarlı bir vazife ile ömür süreceken patlayan 1. Dünya Savaşı, kaybedilen vatan toprakları, esaret hayatı ve devletin çöküşüyle oluşan kaos ortamı hassas bir bünyeye sahip olan Ali Tevfik Çelepöven için hayatı zorlaştırmıştır. Uzun süren ve gittikçe ağırlaşan bir hastalık döneminden sonra 1938 yılında bu dünyadan ayrılan Ali Tevfik Efendi hayatının müreffeh ya da sıkıntılı her döneminde eserler vermiştir.

Ali Tevfik Çelepöven elimize ulaşan defterlerinden anlaşıldığı kadarıyla eserlerini içinde yaşadığı toplumun ihtiyacına binaen ve anlayacağı dilde yazmıştır. Vazifesinin ilk yıllarında edebî yeteneğini ortaya koyan Arapça eserler verirken cumhuriyetten sonra dilini sadeleştirmiş hatta çağının anlayışına uyarak Öztürkçe yazmak konusunda çaba göstermiştir. Üç yıllık esaret hayatında da eğitimci kimliğinden taviz vermemiş olan müellif, esir askerlerin ve çocukların ihtiyacı olan konularda ve anlayacağı şekilde eserler hazırlamıştır. Hayatının her döneminde verdiği eserlerdeki ortak nokta ise dinî gayreti ve peygamber sevgisidir.

Bu makale ile tek bir kitapta bir paragraflık bilgi ile varlığı bildirilmiş olan bir ilim adamının hayatının mümkün olan her kısmına ulaşmak ve bugüne kadar mevcudiyeti bilinmeyen kıymetli eserleri ilim âlemine tanıtılmak istenmiştir. Elimize ulaşmış olan resmî görevlendirme yazılarından aile içi mektuplara ve problem çözümlerine kadar çeşitlenen evrakı da yaşadığı dönemlere ışık olması, araştırmacılara kaynaklık edebilmesi ve en önemlisi kaybolmaması için bu makaleye dahil edilip kayıt altına alınmıştır.

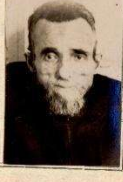
Kaynakça

- Akgündüz, Murat. *Osmanlı Dersiâmları*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2010.
- Albayrak, Sadık. *Son Devir Osmanlı Uleması*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Ali Tevfik Çelepöven Sicil Dosyası, Diyanet İşleri Başkanlığı İnsan Kaynakları Sicil Arşivi
- Ayar, Talip. *Osmanlı Devleti'nde Fetvâ Eminliği*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.
- Bardakoğlu Ali, "Ferâiz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*.12/362-363. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Benli, Ali. "Meşihat Müsteşarı Abdülkadir Raşid Efendi'nin *Vesiletü'r-Rahme fi Tahmisi Kasîdeti'l-Bür'e Adlı Eseri*", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 14/31 (2013), 129-161.
- Ebu'l-Ûlâ Mardin. *Huzur Dersleri II-III*. hazırlayan İsmet Sungurbey. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1966.
- Elmalı, Hüseyin. "Büstî, Ebü'l-Feth". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ek 1/226-228. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- İpşirli, Mehmet. *Osmanlı İlimiyesi*. İstanbul: Kronik Yayınları, 2021.
- İpşirli, Mehmet. "Dersiâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/185-186. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Ekler

Şube ve cüzdan №	150	
Sahibi maaşın ismi	ali tevfik	
Vazife ve memuriyeti	Persian	
Tatbik miktarı	Lira	K.
Miktarı maaşı	12	
Tahsisatı fevkalâde	34	
Yekân	44	

T.C. İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ

Teşrinisani 193	Teşrinievel 193	Eylül 193
Lira	Lira	Lira
K.	K.	K.
Pul	Pul	Pul

Ali Tefvik Çelepöven'e ait maaş cüzdanı

در مقام دفعه نامه با اجماعی تقدیم

بزرگواران! در مقام دفعه نامه شما به جوامع شریفه و حفظ نصیحت بزرگواران
مبارک و جبهه ذات مبارکه ذات خالصه را در ذمه بنده بسجده جمیع شریفه
مبارک و در بندگی خدمت محترم و تقربات سابقه در ذمه بنده و حفظ نصیحت
بزرگواران در کار و زود به حین و تیراندازی تقدیر در انتم

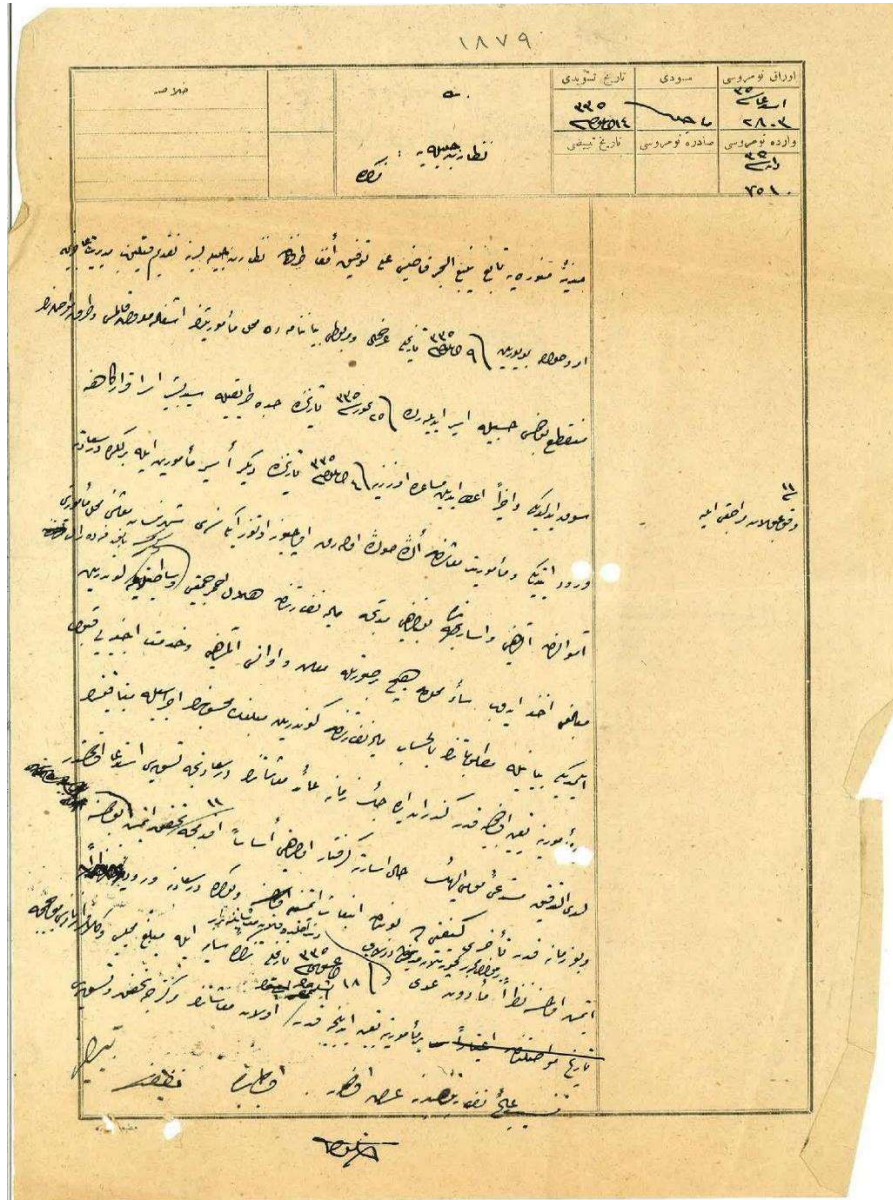
استاد بزرگوار

جمع رساله بعد الله
بازر جمع بعد الله
محمد احمد

Ali Tefvik Çelepöven'e İstanbul Müftülüğünden gönderilmiş olan Ayasofya ve Sultanahmet camilerinde vaaz etmesi ricasını bildirir pusula.

حضرت اقدم
بني يازنيك مضجع الحرة حردنه بردي بهك برقه ده ال يازيري لقره
بانه باسقه يازنيق اولاننده ناسي قاريس برهك اولدغي كجه خط
نقطه بنده ده برادرلر مشهور اولوق وادي يازيرده قهكيسين
اماس اتخا ايدير هبنت تردد اولوق در
له ايدير يازنيك درس موضوعلنده كي يازير يازنيك براس و قلمچ ياستد
اولدغي بجه قلمچ سير حركتي قهكيسين مقرر و قلمچ اولدغي كوردلنده ه
اولدغينده مقرر بجه شرتي قديم ايديروم . آموده بزرگوار
آنك صحيفه نه يازنيك ماره مسكول ديكينه سيبول حردني
ديگر صحيفه نه براي مقرر برعباره ، بر صحيفه نه حردني اظلال
منوعه سي ديكيرين اوتد اتصال در تاشيك حردني لهره شكري ، بر
صحيفه نه ده نوعه رقيه ، بر قلمچ ارفاه ، قلمچ حردني اظلال
تخير دتريني و بر حردني كوزل يازنيك حردني ابراز و زينه قهكيسين
استانبول
A. Fehmi

İstanbul Müftüsü Mehmet Fehmi Efendi'den Ali Tefvik Çelepöven'e gönderilmiş yeni harflerin yazımı konusunda yardımını talep ettiği mektup.

Ali Tevfik Çelepöven'in esir edilişi dolayısıyla maaşının yarım verilmesi kararını gösterir belge.